

15. Лазаренко Н. І., Коломієць А. М., Клименко А. О. Симбіоз методологічних підходів до розвитку освіти в умовах інформаційного суспільства. Наука і освіта, №4, с. 107-112, 2017. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-4-18>.
16. Макаренко А. С. Проблеми шкільного виховання // Методика виховної роботи. – К., 1990. – С. 139–205.
17. Освітні технології: навч.-метод. посібн. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2001. – 256 с
18. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І. Зязюна, О. Пехоти. – Київ: Вид-во А.С.К., 2003. – 240 с.
19. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: Пособие для учителя. — К., 1988. - С.5-60.
20. Рувінський Л. І. Теория самовоспитания. – М., 1973. – 263 с
21. Тихомирова И.И. Использование интерактивных методов обучения в высшем учебном заведении / И.И. Тихомирова, Г.Ю. Тихомирова, Н.И. Лазаренко // Научные исследования и разработки молодых ученых. – 2015. – №3. – С. 76–79.
22. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: [в 2-х т.] / К.Д Ушинський. – Київ: Радянська школа, 1983. – Т. 1. – 488 с.
23. Шикиринська О.В. Розвиток логіко-математичного розвитку старших дошкільників у контексті Концепції нової української школи. // La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V.6. p. 61-65.
24. Holiuk O. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATIVITY DEVELOPMENT IN MATHEMATICALLY GIFTED ELEMENTARY STUDENTS / Oksana Holiuk, Olena Demchenko, Galina Kit, Nataliia Rodiuk // Problem space of modern society: philosophical communicative and pedagogical interpretations. Part II. – 2019. – С. 580.

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ілона Дуб, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

*Науковий керівник: О.В.Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

THE DEVELOPMENT OF MENTAL EDUCATION OF YOUNGER STUDENTS IN MATHEMATICS LESSONS

Iлона Dub, bachelor degree

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація: У статті досліджено теоретичні питання щодо даної проблеми, а також наведені результати діагностики рівня розумового розвитку молодших школярів.

Ключові слова: виховання, розвиток, особистість, розум, математика, молодші школярі.

Abstract: The article investigates theoretical questions about this problem, as well as practically in vestigates the level of mental development of younger students.

Key words: education, development, personality, mind, mathematics, young schoolchildren.

Розумове виховання молодших школярів – це цілеспрямована діяльність учителя початкової школи, спрямована на розвиток розумових сил та мислення учнів. Одним із важливих завдань, що стоять перед сучасною українською школою, є розумовий розвиток молодших школярів [2, с. 115].

Для того, щоб дослідити рівень сформованості розумового розвитку учнів початкової школи, нами було використано декілька методик, а саме:

1. Методика «Що тут зайве?» [11];
2. Методика «Логічні задачі» (О. Зак) [10];
3. Методика інтелектуального потенціалу П. Ржичана [9].

В дослідженні брали участь 15 учнів 3-Б класу Агрономіченської загальноосвітньої школи I-III ступенів Вінницького району Вінницької області.

Методика «Що тут зайве?»

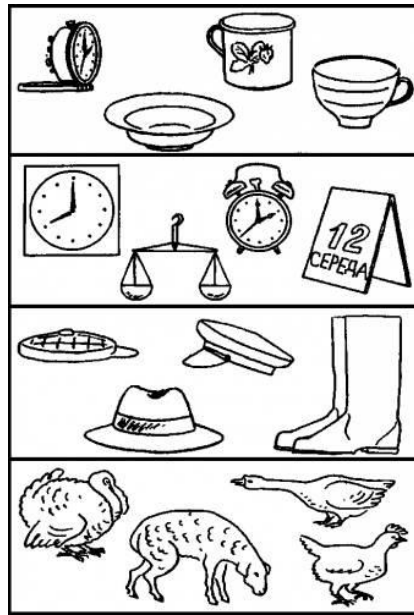

Рис.1. Наочний матеріал до методики «Що тут зайве?»

Дана методика розрахована на учнів початкової школи. Діти отримують листок із картинками (рис. 1), на якому потрібно знайти в кожному ряді зайвий предмет. На вирішення завдань відводиться 3 хвилини.

Дослідження показало, що до дуже високого рівня розумового розвитку (10 балів) можемо віднести 2 учнів (13,3% від загальної кількості опитаних), до високого - (8-9 балів) 6 учнів (40% респондентів), а досереднього (4-7 балів)– 7 школярів (46,7 %). Учні з низьким (2-3 бали) та дуже низьким (0-1 бал) рівнем розумового розвитку даному класі не виявлено. Отримані результати свідчать про достатній рівень розумового розвитку учнів даного класу.

Проаналізуємо результати діагностики розумового розвитку учнів 3-Б класу за методикою «Логічні задачі» (О. Зак). Мета цієї методики: визначити рівень сформованості теоретичного аналізу та внутрішнього плану дій у молодших школярів.

Провівши цю методику з 3-Б класом, можна стверджувати, що: 5 дітей (33,3%) отримати високий рівень, 8 дітей (53,3%) – середній рівень, 2 (13,4%) дитини – низький. Всі учні чудово впоралися з першою частиною завдань, а от із другою у багатьох виникли проблеми. Очевидно, що останні чотири задачі були найскладнішими для дітей даного класу. Отож, ми можемо зробити висновки, що учням необхідно давати на уроках більше подібних завдань на логіку, щоб вони почали краще міркувати і знаходили логічне вирішень завдань самостійно.

Проаналізуємо результати діагностики розумового розвитку учнів 3-Б класу за методикою інтелектуального потенціалу П. Ржичана.

Методика розроблена для дітей від 7 років. Тест спрямований на виявлення рівня інтелектуального потенціалу. Успішність його виконання залежить від здатності логічно мислити і розкривати суттєві зв'язки між предметами і явищами. Тест складається з 29 тестових завдань, що розташовані від простішого до складнішого. Обрана методика є одноразовим виміром і не дозволяє зробити глобальні висновки про особливості і рівні інтелекту молодшого школяра.

За результатами даного дослідження, можна сказати, що жодна дитина з даного класу не отримала достатню кількість правильних відповідей, аби мати дуже високий рівень інтелектуального потенціалу. Але 2 школярів (13,3%) можемо віднести до високого рівня, 8 учнів (53,3%)– до середнього, 5 дітей (33,4%) – до низького рівня розумового розвитку.

Таким чином, можемо зробити два висновки: 1. Переважну кількість учнів даного класу можемо віднести до середнього рівня розумового розвитку. 2. В учнів даного класу є достатній інтелектуальний потенціал, але більшості з них (як засвідчили бесіди з учнями та

спостереження за освітнім процесом) не вистачає терпіння і наполегливості. Їм потрібно якомога більше розв'язувати завдань з логічним навантаженням, щоб якнайкраще розвивати свої інтелектуальні вміння і саме вчитель має допомогти школярам у вирішенні цієї проблеми.

Розглянемо деякі підходи щодо можливих шляхів вдосконалення методів розумового розвитку сучасних молодших школярів.

Варто звернутися до джерел педагогічної думки. В контексті даної статті тезисно розглянемо досвід видатного педагога минулого століття Василя Олександровича Сухомлинського. Педагог неодноразово підкреслював, що головним засобом розумового виховання молодшого школяра є правильно організований освітній процес. Саме в процесі навчання здійснюється головна мета розумового виховання – розумовий розвиток молодшого школяра. Як свідчать теоретичні джерела в галузі розумового виховання молодшого школяра та педагогічна практика, розумовий розвиток відбувається повною мірою лише за умови свідомого засвоєння знань дитиною. Проте успіх розумового виховання в процесі навчання визначають деякі чинники, на яких неодноразово акцентував увагу видатний педагог: інтелектуальне багатство шкільного життя, майстерність учителя, організація розумової праці учнів на уроках і в домашніх умовах.

В.Сухомлинський розробив власну унікальну методіку розумового виховання дітей, видав багато творів, за допомогою яких вчитель початкової школи може ефективно сприяти розумовому розвитку молодших школярів. До таких праць можна віднести, зокрема «100 порад учителю» [13], «Серце віддаю дітям», «Про розумове виховання» .

Видатний педагог стверджував, що розумове виховання має здійснюватися за межами шкільного класу, тобто на природі, адже там є постійне джерело дитячого розуму. В. Сухомлинський, працюючи, у Павлівській школі, особисто проводив уроки мислення на природі з метою активізувати мозкову діяльність школярів. Він давав можливість учням висловити свою думку, осмислити побачене і почуте, почати дискутувати з даної теми. На таких уроках дитина мислить образами, фарбами, звуками. Образне мислення, узагальнює Василь Олександрович, важливий і вкрай необхідний етап на шляху до мислення поняттями [13, с.28].

Успішність розумового виховання залежить, безперечно, від правильно сформульованої мети, поставлених завдань, підібраних форм, методів і засобів. Підготовка молодших школярів до активної участі у розвитку розумових здібностей залежить від правильної організації освітнього процесу, використання вчителем інтерактивних методів навчання [1, с.230]. Незаперечним є факт, що найефективніше вдається сприяти розумовому розвитку молодших школярів саме на роках математики.

Чому уроки математики є такими важливими для молодших школярів? Тому, що вивчаючи математику, учні вчать логічно і осмислено думати, адже математику не треба «зубрити», треба лише логічно міркувати, адже кожне наступне правило витікає з попереднього. Уроки математики формують у дітей нестандартне логічне мислення, вчать думати творчо, знаходити декілька рішень однієї проблеми. Вміння, які отримані на уроках математики, знадобляться протягом всього життя, адже вміти логічно думати зайвим не буде.

Сприяти розумовому розвитку молодших школярів на уроках математики можна через вирішення різноманітних завдань з логічним навантаженням. Саме логічні завдання закликають учнів до дослідницької діяльності і творчого підходу. Є творчі завдання, які вимагають самостійності, пошукової діяльності, нетрадиційних підходів, а є завдання підвищеної складності інтегрованого характеру. Наприклад, це можуть бути: завдання з відсутніми даними, завдання із зайвими даними, завдання на міркування і логічне мислення, завдання типу, кросворд, ребус. Під час вирішення таких завдань активно розвиваються всі розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, класифікація і узагальнення, абстрагування.

Активізують мислення молодших школярів на уроках математики усні вправи, за допомогою яких за незначний час вирішується велика кількість завдань. Вони можуть допомогти осмислити теоретичний матеріал уроку, а також закріпити набуті знання. За

допомогою усної роботи, можна підвести школярів до вивчення нової теми, а також розвивати в них бажання логічно мислити, тим самим сприяючи їх розумовому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю. В. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи / Ю. В. Бондар // Соціально-освітні доміанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: збірник наукових статей (Бердянськ, 23-24 жовтня 2019 року). – Бердянськ, 2019. – С. 229-233.
2. Вишківська В., Шикиринська О. Організація процесу навчання в новій українській школі: теоретико-практичний аспект // Молодь і ринок, 2019. - № 11 (178) – С. 115-119.
3. Голюк О. А. Нестандартні задачі як засіб розвитку логічного мислення молодших школярів / О.А. Голюк, Н.О. Пахальчук // Advanced trends of the modern development of psychology and pedagogy in European countries : collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. – С. 116-132.
4. Голюк О.А. Обґрунтування компонентів творчого потенціалу майбутнього педагога ДНЗ та школи I ступеня / О.А. Голюк // Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів : матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції, 28 жовтня 2015 р. // FOLIA COMENIANA : вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. – Умань : ФОП Жовтий, 2015. – С. 38- 42.
5. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини / О.П.Демченко // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 111-124.
6. Теоретичні основи початкового курсу математики : навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта» / уклад. Імбер В.І. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 108 с.
7. Кіт Г.Г. Побудова взаємин учителя та учнів в умовах школи I ступеня // Етичний портрет педагога: історія та сучасність : матеріали круглого столу (Хмельницький, 27 лютого 2016 року) / укл. Н.В.Казакова, Н.А.Сівак. – Хмельницький : ФОП «О.М.Казаков», 2016. – С. 50-52.
8. Колеснік К. Вплив колективної творчої діяльності на розвиток мовленнєвої компетентності молодших школярів / К.Колеснік // Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки і психології діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 111-124.
9. Методика інтелектуального потенціалу П. Ржичана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gigabaza.ru/doc/68423.html>
10. Методика «Логічні задачі» О. Зак [Електронний ресурс]. – Режим доступу. https://perezvin.at.ua/load/metodichna_skarbnichka_mo_seminar_praktikum_tg/metodika_logichni_zadachi_o_zak/104-1-0-2663
11. Методика «Що тут зайве?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу. https://psychic.at.ua/publ/psikhodiagnostyka/mislennja/metodika_shho_tut_zajve/18-1-0-16
12. Стахова І.А. Особливості становлення цілісної картини світу в дітей шестирічного віку / І.А. Стахова // Молодий вчений, №5.2 (69.2), 2019. – С.162-165
13. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 2 / Ред. колегія: Дзевєрін О.Г. (голова), Черпінський М.В. та ін. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська шк., 1976. – 670 с.
14. Тихомирова І.І. Использование интерактивных методов обучения в высшем учебном заведении / И.И. Тихомирова, Г.Ю. Тихомирова, Н.И. Лазаренко // Научные исследования и разработки молодых ученых. – 2015. – №3. – С. 76–79.
15. Федорчук В. М. Роль уроків математики у розвитку логічного мислення дітей// Початкова освіта. № 6. 2006. – С.3-6.
16. Holiuk O. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATIVITY DEVELOPMENT IN MATHEMATICALLY GIFTED ELEMENTARY STUDENTS / Oksana Holiuk, Olena Demchenko, Galina Kit, Nataliia Rodiuk // Problem space of modern society: philosophical communicative and pedagogical interpretations. Part II. – 2019. – С. 580.

МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сніжана Ємільянова, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О. В. Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF YOUNGER STUDENTS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Snizhana Emilyanova, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)